

Minősítések háborúja

VISSZHANG - LXI. évfolyam, 1. szám, 2017. január 6.

Ami december huszonkettedikén, a Klubrádió *Megbeszéljük* című műsorában történt, véleményem szerint a rendszerváltás utáni újságírás egyik mélypontja volt, s egyúttal modellje annak, ami a szakma alapvető tisztázatlanságaiból és konszenzusképtelenségéből ered.

A műsorvezető, Bolgár György deviáns attitűd (gorombáskodás, alpári stílus) kapcsán a deviancia képviselőjét, Havas Henriket magát ültette mikrofon elé, aki húsz percen át gát nélkül gyalázhatta egy harmadik, jelen nem lévő kollégájukat, Farkasházy Tivadart, miközben együtt méricskéltek annak szakmára való alkalmasságát és testi adottságait (újságíró-e, vagy sem, illetve az egészséges lábúakat lejárató csámpás alak-e, vagy sem).

Hogy egy műsorban az agresszív jelenségekkel összefüggésben az agresszorral beszéljessenek, önmagában problematikus. A hallgatónak ráadásul nem sok köze van a sajtó olyan belső problémáihoz, amelyeket elsősorban a szakma normáinak hazai megoldatlansága okoz – például hogy minden további nélkül lehetséges benne rendszeresen ordenáre stílusban beszélni, fölényeskedő és öntelt módon viselkedni. De engedjük meg, hogy egy agresszori szerepben tündöklő interjúalannyal is lehet úgy beszélgetni, hogy az interjúnak a személyességen túlmutató konklúziói legyenek. Ehhez azonban az kell, hogy a riporter érdemi, a téma feldolgozására alkalmas, szembesítő kérdéseket tegyen föl a szóban forgó devianciával kapcsolatban. A *Megbeszéljük* műsorvezetője azonban semmiféle kérdést nem tett föl, viszont a lehető legképtelenebb megoldást választotta: azt, hogy majd ő az akarat meggyőző erejével lebeszéli a másikat a maga választott karakteréről: arról, amitől az, ami, és amitől éppen ott van, ahol van. (Ezt egyébként rendszeresen műveli politikusokkal is, és épp ettől lesznek az interjúk alanyai a győztesek.) Ráadásul egy olyan mechanizmustól akarja észérvekkel eltántorítani az alanyát, amelynek okaira az maga sem lát rá, hiszen ha rálátna, nem így viselkedne. Emellett azt is tudni lehet, hogy ha valaki jól érzékelhetően a fölényeskedés, a lenézés és a gorombáskodás korlátlan kiélését tette karaktere lényegévé (mintha ez csak valami jópofa krakélerkedés lenne), az ezt egy másik ember kedvéért nem fogja feladni, hiszen épphogy erényének hiszi. A műsorvezetőnek ez a – keletkezésében jó szándékú – törekvése tehát eleve halálra volt ítéelve, amiért is a deviancia nem témájává vált a műsornak, hanem meghatározó közegévé. Amelyben az áldozatot védelmezni próbáló műsorvezető maga is egy szárnalmas és nyökögve magyarázkodó áldozat szerepébe szorult. Az eredetileg épp a tűrhetetlen viselkedése miatt odaállított interjúalany pedig itt is pontosan ugyanolyan tűrhetetlenül viselkedhetett, mint a megkérdezése témájával szolgáló, előző napi ATV-s műsorban. A beszélgetés képzelt kiegyensúlyozottsága pedig attól jött létre, hogy az egyik fél goromba volt, a másik pedig nem. Ami nagyjából olyan, mintha azt mondanánk, hogy akkor kiegyensúlyozott a helyzet egy mezőn, ha ott egyenlő számban vannak jelen taposóaknak és lábak.

Miután így a jelenség valódi kérdései – például hogy vajon miért olyan fontos egy újságírónak mindig fölényhelyzetből beszélni, vagy hogy valóban elképzelhetetlenek-e másféle érvei is egy témában, mint hogy ő maga mekkora nagy arc – elő sem kerültek, műsorvezető és interjúalany együttesen tett mérlegre csupa olyasmit, amihez sem kompetenciával, sem mérőeszközökkel nem rendelkeztek.

Először azt latolgatták, hogy vajon a jelen nem lévő kollégájuk újságírónak minősíthető-e egyáltalán, vagy sem („de nem, de igen, de nem, de igen!”), és hogy ezen belül vajon a félig franciául ejtett nevű Oriana Fallacihoz („fajjacsi”) kell-e őt mérni, vagy Megyesi Gusztávhoz, esetleg magához Bolgárhoz. Bolgár nem utasította vissza, hogy alanya a hiúsága legyezgetésével nyerje őt meg partnerének kollégájuk minősítéséhez és egzisztenciájának mérlegeléséhez (mintha az értelmiségiek teljesítményét ugyanúgy ki

lehetne centizni, mint mondjuk a kohászokét), hanem belement a játékba, és ezzel mindkettejüket a mások feletti ítélkezés felkent bírójává tette. Holott ez a latolgatás más szempontból is képtelenség, hiszen azt sugalmazza, hogy minden, még az emberek szellemi teljesítményének megítélése is megoldható a pártosodással. A műsor két részre osztotta hallgatóságát: Havas-pártiakra és Farkasházy-pártiakra, akik vetélkedése azután (főként a Facebookon) teljesen irreális, értelmetlen konklúziókhöz vezetett: például ahhoz, hogy mindez csupán színjáték, amelyben ők ketten csak eljátsszák a farkas és a bárány szerepét, mert ez kell a közönségnek, de amúgy puszipajtások. Vagy hogy Havas azért nem ítélkezhet mások felett, mert életében nem írt le egyetlen idézhető mondatot sem, miközben mindenki tudja, hogy nem ezen múlik, mert a szellemi értékek maradandóságáról semmiképp sem ő dönt, hanem az idő.

Azután pedig az interjúalany érvelése nyomán azt vitatták meg, hogy vajon a kollégájuk testi adottságai valóban nevetségesek-e, hiszen a kérdezett szerint egy szerencsétlen, nyiszlett, csámpás alakról van szó, aki nem szégyell ezzel a testi adottságával egészséges lábú futballista öregfiúk közé beállni, amivel lejárhatja a többiekét, ezért aztán indokolt is kétségbe vonni az egzisztenciáját.

Valakit azért nem tekinteni mérvadó személynek, mert a fizikai adottságai eltérnek a beszélő által ideálisnak tekintett képtől, a rasszizmus logikája. Aki ennek szellemében beszél, azt a világ minden civilizált országának rádiójában azonnal kikapcsolják az adásból. Csak Magyarországon mondhatja tovább a magáét egy ilyen ember, azon belül is az egyetlen, liberálisként számon tartott rádióban, ahol ezek szerint annak legsztároltabb műsorvezetője nem ismeri föl, hogy biologizálással, rasszizmussal áll szemben.

Érdetelen, hogy a beszélgetés végén a műsorvezető megkérte interjúalanyát, lássa be: csupán az vezérli őt, hogy ki nem állhatja a kollégájukat, és hogy ezt a felkért személy készséggel belátta. Ez a színjáték mit sem változtatott azon, hogy a rádióban ezt megelőzően hosszú percek alatt ömlött megalázó stílusú beszéd és érvényesült gát nélkül a biologizálás. Ami egyébként, mint rasszizmus, törvényellenes.

Mindez pedig azért is botrányos, mert hiszen itt ugyanaz történt meg kicsiben, ami a politikában nagyban: a dolgok értelmezése helyett mindenütt a személyek értékeléseinek ütköztetése, a „vagy egyik, vagy másik” eszelős kizárólagossága, ezen keresztül a pártosodás beteges, univerzális kiterjesztése kap elsőbbséget, amitől minden témafelvetés rendre a *minősítések háborújába* fut bele. Annak sokadszori jelzésképpen, hogy a sajtó legkevésbé sem a kontrollja vagy az ellensúlya, hanem csupán hű tükörképe, pusztán leképezése a nagypolitikának. A Klubrádió, amely kifejezetten a közszolgálatosság megőrzésével és a humanista értékek tudatos terjesztésével tűnik ki a többi adó közül, egy pillanatra sem engedhetné meg magának, hogy köze legyen az ilyen játékokhoz. Még akkor sem, ha műsorvezetője nem tudatosan száll bele ezekbe, hanem csupán szereptévesztésből vagy amúgy jó szándékú naivitásból. De a rádió ezt rendszeresen megengedi, és ezzel maga is tovább gyengíti az amúgy is katasztrofális helyzetet, amelynek szorításában a magyar sajtó nagyobb része nemcsak az egyes újságírók agresszori viselkedéseinek, hanem mindenfajta uralmi technikának és hatalmaskodásnak az értelmezésére és kezelésére is alkalmatlan. És mindaddig az is marad, amíg kedélyesen elbeszélget az agresszorokkal ahelyett, hogy nevének nevezné az agressziót, és szembesítő kérdéseket tenne föl a képviselőinek.